

УДК: 37.013.43:39

А.С.Мукамбетова, п.и.д., профессор,
И. Арабаев атн. КМУ

ЭТНОМАДАНИЯТТЫ ТААНЫП БИЛҮҮ – МАМЛЕКЕТТИК ТИЛДИ ОКУТУУНУН ПРИОРИТЕТТҮҮ БАГЫТЫ

ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В ПРЕПОДАВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА – ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ЗНАНИЯ

Аннотация: Бул макалада мамлекеттик тилди үйрөтүүдө этномаданий таанып билүү приоритеттүү багыт болоору кеңири талдоого алынат

Түйүндүү сөздөр: этномаданий таанып билүү, мамлекеттик тил, лингвистикалык каражат, кесипке тарбиялоо, этнопсихология, этномаданий баалуулук.

Аннотация: В этой статье проанализированы этнокультурные знания, как приоритетное направление в преподавании государственного языка.

Ключевые слова: этнокультурные знания, государственственный язык, лингвистическое средство, профессиональное воспитание, этнопсихология, этнокультурные ценности.

Abstract: This article will be able to know the state language training given priority, is widely taken for analysis.

Key words: ethno-cultural knowledge, state language, linguistic tool, professional education, ethnopsychology, ethno-cultural values, etc.

Азыр Кыргызстандын эгемендүү мамлекет экендигин аныктаган бир катар көрсөткүчтөр бар. Бирок ошол эле мезгилде өлкөдө доордун коомдук-саясий, социалдык-экономикалык түзүлүшүнө карата кескин өзгөрүүлөрдү талап кылган жагдайлар да бар болуп жатканын жокко чыгара албайбыз. Алардын башында Мамлекеттик тилди колдонуу кызыкчылыгы тургандыгын бул жерде эскерте кетели. Эгемендүү Кыргыз Республикасынын рынок (базар) экономикасына негизделген социалдык-экономикалык кубулуштарга ыңгайлашуусу, өлкөдөгү жарандардын саясий жактан демократиялык түзүлүшкө тез аралашуусу бул багытта бир катар проблема бар экендигин ачыкка чыгарып турат. Мында маселени бир жагынан Мамлекеттик тилге карата талаптын болуп көрбөгөндөй жогорулашы менен байланыштырсак, экинчи жагынан карапайым калктан тартып, эң жогорку бийлик бутактарына чейин кыргыз тилин талап кылынган деңгээлде билбей жатышы менен байланышкан көптөгөн кырдаалдарга жооп издөө зарыл экенин көрсөтүүдө. Мындай көрүнүш Мамлекеттик тилди окутуу өлкө ичинде өз деңгээлинде жүрбөй жатканын айкындап жатат.

Буга жеткиликтүү жооп берүү үчүн анын басып өткөн жолуна сарасеп салып, иш чараларды аткарууда кеткен катачылыктардын баарын четтетүү зарылдыгы байкалат. Аны толук жооп берүүнү 1989-

жылы кабыл алынган «Мамлекеттик тил» мыйзамын ишке ашыруу аракети толук жөнгө салынбай келе жатышына жолтоо болгон кырдаалдарга экскурс жасоо менен ачыкка чыгарса болот. Алгач Мамлекеттик тилди окутуу иштери колго алынып, өтө маанилүү көйгөйлөрдү чечүү үчүн орто жана жогорку окуу жайларында, ал тургай республиканын бардык ишкана-мекемелеринде кыргыз тилин үйрөтүүчү кыска мөөнөттөгү курстар уюштурулганынан баштоо зарылдыгы турат. Мамлекеттин ичинде проблеманын тез арада чечилишин талап кылган мындай аракеттер натыйжа бербегени баарыбызга белгилүү. Бизге азыр ушул жерде да салттуу, ошондой эле көнүмүш болуп калган төмөнкү суроолорго жооп берүү зарылдыгы турат: “Ушунча жыл окутсак да, эмнеге башка улуттун бир мүчөсүн кыргыз тилинде сүйлөтө алган жокпуз?” Ал эми башка тилдерди үйрөтүүчүлөр кыска мөөнөттө эле ал тилдерди үйрөтүп коюп жатышат. Себеби эмнеде?.. Ар бир суроо жөнөкөй көрүнгөнү менен анын ар биринин артында козголбой «жашап келген» проблемалар бар экендиги мында отургандардын баарына сезилип жатат.

Ал өз кезегинде схоластикалык мүнөздө орто жана жогорку окуу жайларында окутулганы менен чектелген окуу формасындагы касиетинен чыгышы керек. Ал “Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик

тили жөнүндө Мыйзамында” көрсөтүлгөндөй, “Кыргыз тили Кыргыз Республикасынын мамлекеттүүлүгүнүн негизги уңгусунун бири катары мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу ишинин бардык чөйрөсүндө ушул Мыйзамда жана Кыргыз Республикасынын дагы башка мыйзамдарында каралган тартипте милдеттүү түрдө иштешин” [1] камсыз кыла албай жаткан кырдаалды жоюуга тийиш болгон мүмкүнчүлүктү республикадагы билим жана тарбия берүү тармактарына киргизүү керектигин ачыкка чыгарды. Мамлекет тарабынан коюлган мындай талапты кыргыздар жана Кыргызстандыктар алгач мурдатан калыптанган көз карашта кабылдашып, утурумдук «маанилүү компаниялардын» бири катары мамиле кылышкандыктан, аны аткаруу иштеринде маселеге терең мамиле болгон эместигин азыр ачыкка чыгарып отурса, натыйжалуу чечүү жолдорун издөө бүгүн да күн тартибинде турат.

Аны чечүүгө карата өзүбүздүн жеке көз карашыбызга токтолсок, **биринчиден**, кыргыз тилин Мамлекеттик тил катары орто жана жогорку окуу жайларында окутулушу мурдагы Совет мезгилинде иштелип чыккан салттуу схоластикалык мүнөздөгү методикалык окутуу формаларынан чыгышы керек, б. а. коомдук түзүлүш кыргыз тилин Мамлекеттик тил катары окутууну заманга жараша жаңылоо реалдуу турмуштук муктаждыктарга карата прикладдык мүнөздө үйрөтүүгө милдеттендирет. Өлкөнүн билим берүүсүндө ага ашыкча пафостун кереги жок, тескерисинче аны реалдуу турмуш чындыгы кандай керектей турган болсо, ага ошол өңүттөн мамиле кылуу зарылдыгы турат. Азыркы дүйнөлүк билим берүү системасында рыноктук мамилелерде ийгиликке жетүүчү кесипкөй компетенттүү адисте тарбиялоодо түрдүү социалдык чөйрөнүн Мамлекеттик тилде пикир алышуусун камсыздоочу лексико-лингвистикалык каражаттар менен куралдандыруу зарыл экендиги ачыкка чыгат. Бул кесипке тарбиялоочу иш чараларында толугу менен Мамлекеттик тилге өткөрүү менен бүтпөйт. Анткени кайсы кесипти албайлы аны керектөөчү коомдук-социалдык чөйрө кыргыз элинин түрдүү этнопсихологиялык пикирлешүүнүн алкагында жүзөгө ашыра турганын эсепке алсак, анда тилди колдонууга мүмкүнчүлүк түзгөн бардык кырдаалды эске алуу менен ар бир тармак боюнча этномаданий баалуулуктарды үйрөтүү зарылдыгы көзгө даана көрүнөт, б. а. кыргыз тилин ар бир тармак боюнча этномаданий дөөлөтүн аныктап, алардын мамлекеттик масштабдагы керектөөлөрүн камсыздоочу байланыштын куралына айландыруу, пикирлешүүнүн максатында түзүлгөн жагдайларга оозеки жана жазуу түрүндө жооп берүүчү каражатка ээ кылуу талабында жүзөгө ашырмайын маселе чечилбейт. Ал кыргыз жергесиндеги билим берүүнүн дүйнөлүк билим жана тарбия берүү мейкиндигине чыгышына маашырланып, аталган тармактарды башка өлкөдөгү жетишкендиктер менен интеграциялоого ашыкпастан, ааламдашуу процессинде кыргыздардын элдүүлүгүн сактап калуучу этно-маданий жана этно-педагогикалык булактарга жаңыча көз караш менен кароо аракеттерин күчөтүү маанилүү экенин айкыndoо.

Бул болсо кыргыз тилин сөзсүз билүүгө тийиш болгон МИНИМУМун аныктап республика боюнча окуу

туунун илимий-методикалык базасын ушул мезгилге чейин “тоңуп турган” баштагы «туруктуу» ордуна чыгарып, ар бир тармактагы этномаданий баалуулуктарды коомдук-социалдык, социалдык-экономикалык кырдаалдарга ылайык ийкемдүү, жаңычыл окутуу технологиясына өткөрүүнү негизги маселе катары көтөрүп чыгууга милдеттендирет. Тактап айтканда келечек муундун ар бир мүчөсүнө сунушталган ар бир маалымат кыргыздардын турмушунан алынып, жеке турмушунда пайдаланууга мүмкүн болгон кызыкчылыкты көздөө менен берилмейин жарандык коом аны кепте тилдик каражат катары (сүйлөшүүдө) колдонбой турганын биз буга чейин басып өткөн эгемендүүлүктөн берки чейрек кылымдан ашкан мезгил ырастады;

Экинчиден, дүйнөлүк глобалдашуунун таасиринен улам кыргыз баласынын эне тилине болгон кызыкчылыктары «жоголуп», сабактын жүрүшүндө ал тургай бардык социумдук чөйрөдө аны жээрип, колунан келишинче башка тилдерди окууга дилгирленип, б. а. *бактысын башка тилдерди үйрөнүүдөн издеп*, эмнегедир кыргыз тилине болгон ички кызыкчылыктын кескин начарлашына алып келди. Анын себеби анык, ал Мамлекеттик тил мамлекет тарабынан колдоо таппагандыгы менен түшүндүрүлөт. Мамлекет тарабынан бул тилди колдонуу чөйрөсү аныкталган эмес, б. а. ар бир кесипке тиешелүү анын канчалык орду бар экендиги ушул ачык белгиле электиги менен түшүндүрүлөт. Бул Мамлекеттик тилди үйрөнүүнүн коомдук-социалдык муктаждыгы жок экендигин аныктайт. Мамлекет тарабынан иш кагаздарды жүргүзүү талабы, өзгөчө коомдук-социалдык чөйрөдө аны колдонуунун этномаданий эрежелери (сүйлөшүү этикеттери) иштелип чыкпаган соң, Мамлекеттик тилди окутуу иш чаралары кыргыз тили мугалиминин жан дүйнөсүнө бүлүк салуу менен бирге бир предметтин тегерегинде аткаруучу иштер болуп кала берүүдө. Анткени, тилдин ролу анын колдонуу чөйрөсү менен аныкталат. Ошондуктан, Мамлекеттик тилди колдонууга карата жүрүп жаткан кайдыгерликти жок кылмайын, б. а., аны окутууда грамматикасын түшүндүрүү менен чектелбестен, ал тилди колдонуунун этномаданий баалуулуктарын калыптандырууга, иш кагаздары кандай жаңыланышы мүмкүн экендигин өздөштүрүүгө себеп болгон байланыштын сүйлөшүү этикетин камсыздоочу инновациялык жол-жобого, мыйзамга таянуу менен жаңычыл окутуу формаларын пайдаланууга киришүү зарылдыгы турат. Антпесе Мамлекеттик тилди окуткандар азыр дидактикалык нормаларга, критерийлерге канчалык таянбасын коомчулукта калыптанып бара жаткан, коомчулукта жүрүп жаткан социалдык-психологиялык кызыкчылыктардан бул тил четте калып калышы толук мүмкүн. Тактап айтканда, этномаданий баалуулуктарды жарандык коомчулукка жеткирүү бир гана кыргыз тили предметинин милдети сыяктуу таасир азыркы социалдык чөйрөдө күч алып бара жатканына байланыштуу кыргыз тилине болгон социалдык керектөө солгундап бара жатканы байкалат. Чынында кайсы тармакты албайлы, Кыргызстанда жарандын ички кызыкчылыгына, жарандык керектөөсүнө, пендечилик турмушуна тикелей байланыштыруу менен жеке тартчу этномаданий баалуу материалдар жетиштүү экендигин баарыбыз эле билсек да аларды окуу же билим берүү процесси-

не колдонуу керектигин этибар албай келебиз. Окутуу иштеринде этномаданий баалуулуктардын камтылбай калышынын таасиринен улам акыл-эси ак-караны жаңыдан таанып баштаган кыргыз баласынын башка тилдерге суктануусу артып кетүүдө. Ошондуктан кайсы тилде билим албасын өлкөгө тиешелүү этномаданий баалуулуктарды окуу процессине киргизүү, өзгөчө таанып-билүү каражаттарын толугу менен өлкөгө таандык факты-материалдар менен берүүгө жетишүү гана Мамлекеттик тилди жана эне тилин тануусу күчөп, кийинки жаштарды оп тартып кетип бара жаткан мындай кырдаалды көрмөксөн болуу кылмыш, тескерисинче, анын себептерин таап көрсөтүү менен өлкөдөгү проблеманы чечүү милдети турат.

Үчүнчүдөн, Мамлекеттик тил аркылуу социалдык этномаданий баалуулуктарды таанууга карата талапты жогорулатуу керек. Ал башка мамлекеттерде иштелип чыккандыгын эске алуу менен Кыргызстан сыяктуу кичинекей өлкөнү урматтоого үйрөтүү болуп саналат. Жарандарга Мамлекеттик тилде иш алып баруу, пикирлешүү, кайсы тармак болбосун иш чараларды ушул тилде уюштуруу кыргыз тили предметине болгон студенттер арасындагы кызыгууну, атуулдук дилгирикти ойготуу үчүн маанилүү болуп саналат. Антпесе, Кыргызстанда туруп, анын Мамлекеттик тилин шылдыңдоо менен мамиле кылган көрүнүштөр коомчулукта арбып бара жатканы байкалат. Ал улам кийинки жаштар арасында өөрчүп, акыр-аягына чейин тереңдеп кетпеш үчүн аталган маселенин маңызын табууга азыр киришүү зарылдыгы турат. Бул кыргыз тилин окутуунун негизги мыйзамдык принциптерин аныктоо менен учурда окутуу процессинде түзүлүп калган социалдык-экономикалык кырдаалдарды талдоо аракети менен ишке ашырылмачы. Чечмелей келсек, Кыргыз Республикасында жогорку кесиптик билим берүү тармактарында бирдей колдонула турган Мамлекеттик тилди үйрөтүү Концепциясына азыркы улуттук этномаданий баалуулуктарды үйрөтүүнү камсыздоо иштерин кошумчалоо аркылуу проблеманы чечүү зарылдыгын милдеттендирет. Ал орто жана жогорку окуу жайларында, өзгөчө кесипке багыттап билим берүүдө Мамлекеттик тилди сүйлөөгө жана жаза билүүгө койгон мамлекеттик тапшырмаларды жетекчиликке алуу менен бирге окуу процесстерин заманбап талаптарга ылайык этномаданий баалуулуктарды өздөштүрүүчү билим берүүнү жаңылоону, аны жүзөгө ашырууда негизги натыйжага жетүү максатында окуу китептерин, окуу-усулдук колдонмолорун иштеп чыгуу иштеринде кайсы тармакка тиешелүү болбосун этномаданий баалуулуктарды камсыздоо аракетин аткаруу зарыл экендигин көрсөтөт. Албетте, аны ар тараптуу ишке ашыруу үчүн Мамлекеттик тил боюнча Комплекстүү программасына этномаданий билим берүү боюнча өзүнчө пункттарды кошуу керектигин сунуш кылат элек. Анда Кыргыз Республикасынын Өкмөтү кабыл алган чечимдер эске алынып, ошону менен катар Мамлекеттик тилди окутуунун бардык кесипке таандык маселелери этномаданий баалуулуктар менен бирге каралмак. Орто жана жогорку билим берүү системасын жаңылоонун, кесиптик билим алууга карата окуучу менен студенттин даярдыгын сапаттуу деңгээлге көтөрүү зарылчылыгын эске алуу аркылуу жаңыча окутуу маселелери дайыма такталып турмак.

Төртүнчүдөн, Болон системасында кабыл алынган мына бул Мамлекеттик стандарттын үчүнчү муунунда бөлөк предметтердин катарында Мамлекеттик тилди окутуунун илимий-методологиялык мазмуну, дидактикалык критерийлери, усулдук-педагогикалык жол-жоболору бир кыйла жаңырды. Окуу программаларынын мазмуну өзгөрдү. Өнүккөн өлкөлөрдүн окутуу-методологиялык таасирлери кыргыз тилинин илимий-методикалык базасына да өтмө катар өтүп, прогрессчил кыргыз тили мугалимдери жетекчиликке алган жагдайлар дааналанды. Тактай келсек, студенттердин эне тилин окуп-билүүгө карата минтип кайдыгер болуп жатышына, анда түзүлгөн себептерди таап жана четтетүүгө аракеттер башталды. Анда учурда окуучулар менен студенттердин эне тилинин ички ресурстарын пайдалана албай жаткандыгына, алардын тилинин, өзгөчө сүйлөө кебинин келегейленип, супсак болуп баратканына, өтмө же кыйыр мааниде айтылган сөздөрдүн маанисин ачып түшүнө албай жатышынын себептерине дал ошол тапта орто жана жогорку окуу жайларында колдонулуп жаткан окуу программалары менен силлабустун (окуу программасынын) мазмуну кедерги экендигин байкадык, б. а. кыргыз тилин окутууну жаңылоочу мыйзамдык документ катары орто билим берүүнүн Базистик планына жана жогорку окуу жайларынын Мамлекеттик стандарттарына этномаданий баалуулуктарды ар бир жаранга жеткирүү боюнча бир топ толуктоолордун болушу зарыл экендигин көрсөтүп турат.

Бул орто жана жогорку окуу жайлардын окутуу стандарттарында Мамлекеттик тил боюнча билим берүүнү жетектеп турган кыргыз тилине тиешелүү бардык маселени толугу менен чечиле электигин ачыкка чыгарат, б. а., окуу процессинин этномаданий баалуулуктарды үйрөтүү кызыкчылыгын камтый албагандыгы азыр колдонулуп жаткан окуу стандарттарына дагы толуктоолор керектигин эске салып тургандыгын белгилөөгө тийишпиз. Тактап айтканда, жогорку окуу жайларын бүтүп чыккан кыргыз баласы эне тилине тиешелүү грамматикалык билимди гана өздөштүрбөстөн, Мамлекеттик тилге таандык болуп жаткан бардык проблемаларга өз алдынча жооп бере ала тургандай көндүм менен билгичтиктерге да ээ болушу зарыл экендигин өлкө ичинде түзүлгөн комдук-социалдык муктаждыктар, кыргыз тилинде расмий иш жүргүзүүгө тиешелүү проблемалар, коомдук көйгөйлөр аныкталды. Маселен, Мамлекеттик тил боюнча студенттерге сунушталган билим эмнегедир коомчулукта кыргыздардын тил багытында, өзгөчө пикир алышууда, расмий иш кагаздарын уюштурууда жарандык кызыкчылыктарга толук жооп бере албай жатканы Мамлекеттик стандартта эске алынууга тийиш. Натыйжада, демократиялык түзүлүштүн талаптарына ылайык кыргыз тили боюнча Мамлекеттик стандарттын «пайдалануу тармагы» жогорку окуу жайы тарабынан мыйзамдуу түрдө такталууга тийиш. Болбосо адистик билим берүүчү кафедралар аны эске албай коюшу толук ыктымал. Мындай мыйзамдык негизде бир кыйла жаңылануулар болуп, кыргыз тилин Мамлекеттик тил катары окутуунун стандарттагы ордун гана белгилебестен, жогорку окуу жайындагы окутуунун максаттарын ачык-айкын коюп, заманбап милдеттерди айкындап, окуу материалдарынын жалпы мазмунун, ага ылайык

көлөмүн тактап, грамматикалык түзүлүшүнөн тышкары коммуникативдик-практикалык мааниде окутуу алгылыктуу экенин ырастай алат. Бирок бул жерде айтылган ойлордогу проблеманын чечилишине келгенде, же азыркы коомчулукта түзүлгөн проблемаларга эскиче мамиле кылып, эскиче көз караштар менен жооп берүүгө болгон аракеттер жок эмес.

Мында окутуунун инсанга багытталышын жетекчиликке алган компетенттүүлүккө негиздеп окутууну сунуштаган жаңы стандарттын талаптарын эске алып жатабыз. Анын коомдук муктаждыктарды аныктоочу себептери көп. Эң башкысы мыйзамдык жактан кеңири мүмкүнчүлүктөр түзүлсө да, эски ыкмадагы, эски методологиялык принциптер менен окутуу иштерин пайдаланууга аракет кылгандар жок эмес. Алар атам замандан калыптанган эне тилиндеги бардык көркөм эстетикалык каражатты таанып билүүгө, өзүн курчап турган чөйрөгө таандык кубулуштар менен нерселерди тилдик, лексикалык түшүнүк терминдер аркылуу аңдаштырып үйрөнүүгө, анан коомчулукта болуп жаткан жаңылануулар менен өзгөрүүлөрдү эне тилинде аңдап таанууга карата коюлган компетенциялардын ордун так түшүнө албагандыктан болот.

Бешинчиден, негизги компетенциялар кыргыз тили сабактарынын «кудуретин» издөөнү эмес, окутууну Мамлекеттик тилди уюштурууга милдеттендирип жатканын кесипке даярдоочу кафедраларга жетпей жатканы себеп болууда. Чынында, ар бир саатты ичине алып, окутулуп жаткан сабак тигил же бул теманын тегерегинде сөз кылуу эмес, коомчулукта жүрүп жаткан жаңы кубулуштарга, анда болуп жаткан ар бир социалдык окуяга, коомдук өзгөрүштөргө, ал тургай ошол жерде колдонулган нерселердин атын атап, баа жана түшүнүк берүүгө Мамлекеттик тилде ойлонууну үйрөтүүнү талап кылса, студентке сунушталып жаткан предметтер мындай шартта «алсыздык» экендигин көрсөтүшүүдө. Ошондуктан, Кыргызстанда башка чет элдик тилдер кыргыз тили менен «эрөөлгө» чыгып, ошол турмуштук конкуренцияда башка тилдерден «жеңилип» жаткандыгын көрүп отурабыз. Мына бул сүйлөмдөрдүн мазмуну көрсөтүп тургандай, башка предметтердей эле кыргыз тили да этномаданий баалуулуктарды өз мазмунунда окутуу түп-тамырынан жаңылануусу зарыл экендиги ачыкка чыгууда.

Аталган проблемалардын баарына жооп берүүгө бул маселелердин тегерегинде ой жүгүрткөн бизге окшогон теоретик-педагогдордун күчү толук жете бербейт. Анткени, алар турмуштук кырдаалдардын өзгөрүшүнө жараша жооп берүүгө, социалдык көрүнүштөргө карата жаңылануу себептерин көрсөтүүгө карата аракетти бардык кесиптин ээлеринен талап кылууда. Тактап айтканда, маселеге толук жооп берүү үчүн Кыргызстандагы бардык кесипти Мамлекеттик тилде «сүйлөтүү» керек болуп турат. Кыргыз коомчулугу үчүн кыргыз тилин Мамлекеттик тил катары окутуу аркылуу жарандын атуулдугун, коомго керектүү инсандыгын көтөрүү маанилүү болуп турганда таза

лингвистикалык мүнөздөгү кыргыз тилинин ички, грамматикалык түзүлүшүн берүү менен чектелген окуу программасы азыркы жаштардын жаңы демократиялык коомго ылайыкталган кызыкчылыктарын толугу менен аткара албайт. Өлкө ичиндеги саясий-социалдык жаңылануу мыйзамдык негизде Мамлекеттик стандарттын, ал тургай билим берүү мекемелеринде аткарылып жаткан окуу программаларынан кыргыз тили мынча тыбыштан, мынча тамгадан турат, анда сөздөр минтип жасалат, ал эми сүйлөмдөр мына минтип бөлүнөт деген түшүнүктөр менен чектелбестен, студенттин жан дүйнөсүндө атуулдук рухий калыптанууну негиздөөчү, кыргыз тили жер үстүндө мынча кылымдан бери жашап келе жатат, ал өз жашоосунда мына мындай элдер менен байланышып, мына мындай өзгөрүүлөргө дуушар болгон, анын тарыхый баскан жолу мындай, мына ошондо мындай диахрондук жаңылануулар болду, азыркы заманда да жаңылануулар болуп жатат, аны синхрондук түрдө төмөнкүлөр менен аныктоого болот, аны пайдалана турган да, гүлдөтө турган да келечек муунга сактап жеткире турган да силерсиңер деген ойлор ушул сыяктуу психо-дидактикалык түшүнүктөрдү окуу материалдарына айкалыштырып берүү зарылдыгын көрсөтө баштады.

Учурдагы дүйнөлүк педагогикалык процесс аныктагандай, этномаданий баалуулуктарды Мамлекеттик тилдин базасында үйрөтүү ар бир өтүлгөн сабак аркылуу студенттин жан дүйнөсүн ойгото алган, ошол тилди барктап, аны менен пикир алышып жатканына сыймыктанган жарандын кесиптик камылгасын калыптандыруучу билимге ээ кылышы керек. Анткени ал ошол кесиптин эси болгондон кийин кыргыз жерин байырлап, элеттик кыргыздар менен камыр-жумур аралашып, жергиликтүү шартта кыйналбай тиричилик кылып кетүүсүнө кепилдик берген билим болмоюн анын алдына койгон максаты аткарылбайт. Мына ушул сыяктуу күн тартибиндеги маселелерди чечүү ар бир предметтин базасында Мамлекеттик тил гана жеткире алаары белгилүү болсо, аны кыргыз элинин ошол тармакка тиешелүү этномаданий баалуулуктарын «фундаменталдуу» илимий базага таянган жаңы муундагы мамлекеттик стандартка «сиңирүү» аркылуу ар бир предметтин мазмунуна жайгаштыруу баарыбызды атуулдук жоопкерчиликке чакырат. Кыргызстандыктардын кимиси болбосун өзү эмгектенген тармак боюнча улуттук этномаданий дөөлөттөрдү таанып-билүүгө артыкчылык бермейин биз үчүн бул маселе чечилбеген көйгөй бойдон кала берээри бышык. Ошондуктан аны натыйжалуу аткаруу үчүн жалпы киришүүбүз керек экендиги ачык көрүнөт.

Адабияттар

1. *Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик тили жөнүндө мыйзам. / Кыргыз жана орус тилдеринде/ - Б.: Бийиктик, 2004, 8-б*

2. *Жогорку кесиптик билим берүү стандарты.-Б., 2012.*